

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження О.І. Погуляєва
„Етнічні меншини Правобережної України в період Української революції
1917-1921 рр.”, подане на здобуття наукового ступеня кандидата історичних
наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Проблеми міжетнічної взаємодії в сучасній Україні – державі з поліетнічним та полікультурним населенням – привертають нині пильну увагу дослідників. Від їх глибокого осмислення багато у чому залежить можливість вироблення оптимальної моделі державної етнополітики, спрямованої на досягнення нормалізації, стабілізації і в майбутньому – гармонізації міжетнічних відносин в Україні, забезпечення повнокровного соціального і культурного розвитку українського суспільства.

Доба революції – особливий період історії України, пов'язаний з кількома спробами побудови української держави та героїчними зусиллями відстояти її збройною силою. Це хронологічно короткий відтинок, в якому, однак, спресовано величезну кількість нерозв'язаних історіографічних проблем, вирішення яких має одночасно не тільки наукову, а також пізнавальну і культурно-освітню актуальність.

В дисертаційній роботі О.І. Погуляєва „Етнічні меншини Правобережної України в період Української революції 1917-1921 рр.” зосереджена увага на аналізі динаміки етнодемографічних процесів, змінах у правовому становищі, участі представників національних меншин у громадсько-політичному та духовно-культурному житті Правобережної України, можливостях задоволення їх прав та потреб. Особливо актуальним видається дослідження здобувачем взаємозв'язку між державним устроєм і становищем етнічних груп Правобережної України, політичною системою і вирішенням етнонаціональних протиріч, дослідження пошуку оптимальної моделі існування поліетнічного суспільства. На наш погляд, поставлені завдання в

дисертаційному дослідженні вирішуються на межі етнології, історії та права, що надає йому міждисциплінарного характеру.

Представлена дисертація є добре структурованою, а виклад підпорядкований логіці, визначений метою та завданнями дослідження. У вступі автором дисертації переконливо з'ясовано актуальність обраної ним теми, визначено об'єкт, предмет, мету, територіальні та хронологічні рамки дослідження. Запропоноване О.І. Погуляєвим розуміння зазначених вище компонентів суттєвих заперечень не викликає.

У першому розділі „Історіографія, джерельна база та методологічні основи дослідження” дисертант продемонстрував достатню обізнаність із науковим дослідженням проблеми, ґрунтовне знання доробку вітчизняних вчених. О.І. Погуляєв слушно зазначає, що окреслена ним тема здебільшого розглядається лише у загальних історичних працях, а також у поєднанні з дослідженням інших етнічних груп. Цілісної ж праці, у якій би всі події, процеси та явища соціального, політичного та культурного життя етнічних меншин правобережних губерній зазначеного періоду представлені в історичному причинно-наслідковому взаємозв'язку немає. Джерельна база дослідження є досить потужною. Позитивною стороною розділу, безперечно, є вмотивована емпірична складова: дисертантом проаналізовано широкий масив літератури, що дозволило зробити висновок, що цілісної ж праці такого роду немає.

У другому розділі „Етнічні меншини Правобережжя напередодні Української революції” автор детально проаналізував демографічний стан та розселення інонаціонального населення частини Правобережної України (Київська, Волинська та Подільська губернії). Схвалення заслуговує вдала спроба, зроблена О.І. Погуляєвим простежити витoki національних прагнень етнічних груп в умовах імперської політики російського уряду. Автор слушно поставив питання про виникнення політичних партій та громадських організацій національних меншин. Детально розглядає їх програмні засади.

Третій розділ „Соціально-економічне становище” присвячений аналізу впливу подій в період Української революції на соціальний та економічний стан етнонаціональних груп досліджуваного регіону. О.І. Погуляєв слушно зазначає, що за умов суспільно-політичних потрясінь початку ХХ ст., загального національно-революційного піднесення, соціально-економічні питання стали ключовими у взаєминах влади і населення. Справедливо підкреслює автор, що фактично політичне майбутнє того чи іншого режиму, який прагнув до гегемонії на теренах України, залежало від того, як він вирішить соціально-економічні питання. Цінним є аргументоване доведення того, що завдяки господарській діяльності єврейських, польських, німецьких та чеських підприємців була здійснена певна економічна стабілізація Правобережної України.

Оперуючи різноплановою джерельною базою, автор дисертації у четвертому розділі „Еволюція суспільно-політичного життя” охарактеризував діяльність політичних партій та громадських організацій національних меншин Правобережної України напередодні та в ході Української революції 1917-1921 рр. Належне місце відведено висвітленню впливу зміни українських та окупаційних урядів на суспільно-політичний рух інонаціонального населення частини Правобережної України.

У п'ятому розділі „Розвиток культури та освіти” автором з'ясовано та охарактеризовано стан культури та освіти національних меншин Правобережної України в означений період. О.І. Погуляєв переконливо доводить, що етнічні меншини отримали юридичний захист та право розвивати власні духовні надбання, зокрема, завдяки українізації, розпочатою Центральною Радою.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, його структуру, аргументну базу та висновки, вважаємо за необхідне звернути увагу на наступне:

1. Як зазначалося вище, перший розділ принципів застережень не викликав. За винятком, по-перше – можливо примітивної у своїй

одноманітності спроби аналізувати кожну історіографічну працю окремо, тоді коли, як нам здається, згрупувати літературу за проблемним принципом, виділити проблеми, які для розкриття теми були б найважливішими. По-друге – у підрозділі 1.1 „Історіографія” спостерігається деякий дисбаланс: одні роботи аналізуються в повній мірі – інші поверхово. Бажає бути кращим і аналіз дисертаційних досліджень. Що ж стосується підрозділу 1.2 „Джерельна база” то він носить скоріше описовий характер. А що ж взяв автор з того чи іншого фонду і чому з нього?

2. Якщо виходити з назви дисертації то слід мати на увазі, що мова має йти про губернії розташовані на правобережжі. Але виходячи з тексту роботи правомірно постає запитання: де ж аналіз етнічних процесів в більшій частині Катеринославської, Херсонській, Одеській, Олександрівській губерніях?

3. Окремі сюжети дисертації перевантажені описовим матеріалом. Виклад подій інколи надмірно деталізований за рахунок наведення цитат та повторів. Мають місце дублювання деяких узагальнень.

Зазначені зауваження, однак, не можуть справити суттєвого впливу на загальну позитивну оцінку даної праці. Це оригінальне наукове дослідження. У цілому висновки дисертаційного дослідження достатньо аргументовані, належним чином обґрунтовані та підтверджені необхідним фактичним матеріалом. Достатня для кандидатської дисертації кількість матеріалу поєднана з сучасними методами наукового узагальнення, що робить висновки достовірними. Основні положення та висновки дисертації достатньою мірою висвітлені у 8 публікаціях.

Аналіз дисертації, тексту автореферату свідчить про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Автореферат оформлений згідно з вимогами, які висуваються до подібного роду робіт, та відображає зміст дисертації і основні результати дослідження й оформлений згідно з вимогами ВАК України.

Таким чином, дисертаційна робота О.І. Погуляєва „Етнічні меншини Правобережної України в період Української революції 1917-1921 рр.” присвячена актуальній і важливій для сучасної історичної науки проблемі, яка досі не була об’єктом комплексного історіографічного аналізу, є самостійним і логічно завершеним дослідженням. Одержані автором наукові результати є новими, достатньо аргументованими використанням широкої джерельної бази, неупередженими. О.І. Погуляєв заслуговує на присудження ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу історії Української революції
1917-1921 рр.
Інституту історії України НАН України

В.М.Устименко

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ
НАН УКРАЇНИ
ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ
УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР

Інститут
історії України
Ідентифікаційний
код 05416981
Національна
академія наук
України